

Pavle Bucić
Božo Milanović
Sanja Musil
Dragan Siluković

UDK: UDK 373.54(497.5Požega)(091)
Izlaganje sa znanstvenog skupa
Rukopis prihvaćen za tisak: 27.6.2012.

ZNAČENJE POŽEŠKE GIMNAZIJE TIJEKOM TRI STOLJEĆA NJEZINA POSTOJANJA

Sažetak

Značenje i ugled požeške Gimnazije tijekom tri stoljeća postojanja proizlaze iz potrebe za njezinim osnivanjem i djelovanjem u središnjem dijelu kontinentalne Hrvatske nakon oslobođenja od Turaka te tijekom 18. i 19. stoljeća.

Nekoliko je vrsta utjecaja koje je ova institucija neposredno ili posredno imala na lokalnoj razini i u širem društvenom kontekstu. To se prije svega odnosi na poznate profesore koji su djelovali u Gimnaziji, zatim na poznate učenike koji su svojim radom obilježili vrijeme i prostor u kojemu su stvarali. U širem smislu, radom njezinih učenika i profesora, Gimnazija je imala bitan kulturni i znanstveni utjecaj, a ostvarenjem svoga kurikulumu neposredno je utjecala na kulturnu i znanstvenu klimu Požege te na gospodarstvo i poljoprivredu. Zbog svoga ugleda i ugleda profesora koji su u njoj predavali imala je snažan društveni utjecaj, ponajprije u Požegi i Požeškoj županiji.

Ključne riječi: znameniti profesori; znameniti učenici; kulturni utjecaj; znanstveni utjecaj; društveni utjecaj; gospodarski utjecaj.

„Požeška je Gimnazija zaorala duboku brazdu duševnog i kulturnog preporoda Slavonije poslije oslobođenja od Turaka, kada su i državna vlast i domaći intelektualci, a i mnogi stranci, što su dolazili u Slavoniju, ozbiljno nastojali zemlju što više približiti europskom zapadu.“

Tomo Matic

Uvod

Postojanje požeške Gimnazije u posljednjih 310 godina temeljni je i nezaobilazni dio požeške kulturne povijesti. Odigrala je značajnu ulogu u regionalnoj integraciji i pridružila Požegu dotadašnjim društvenim i obrazovnim centrima u Hrvatskoj. (1) Ova je odgojno-obrazovna kulturna institucija neprestano osmišljavala i ostvarivala odgovorne prosvjetne zadaće, unatoč brojnim poteškoćama na koje je nailazila u dugom vremenu postojanja. (2) Gimnazija time postaje jednim od zaštitnih znakova grada Požege, ali i njezina šireg prostora – Požeške županije. Ugled joj s vremenom raste i nadilazi sredinu u kojoj djeluje, pa svoj duh prenosi na mnogo šire područje utječući na cijeli središnji dio kontinentalne Hrvatske.

Ishodišna značenja požeške Gimnazije

Značenje požeške Gimnazije i potreba za njome ogledaju se u važnosti obrazovanja na ovim prostorima od oslobođenja Slavonije i Požege od Turaka sve do danas. Kulturna osviještenost stanovništva tijekom povijesti urodila je potrebom za obrazovanjem i zahtijevala osnovu za prosvjetni rad. Takve je zahtjeve sa svojim programima ispunjala upravo požeška Gimnazija: ona je uspješno postavljala obrazovne i odgojne temelje intelektualnoj eliti. Stoga se društvena zajednica, ponajprije Crkva, crkveni redovi i država, brinula o postojanosti i opstojnosti ove institucije te kvaliteti odgojno-obrazovnog procesa pomažući i osiguravajući materijalna dobra i stručan profesorski kadar.

Gimnazija nije bila zatvorena u uske požeške okvire. Boravkom učenika u isusovačkom Kolegiju (do ukinuća isusovačkog reda), zatim u biskupskom orfanotrofiju (1835. – 1945.) te u dačkom domu, osnovanom nakon Drugoga svjetskog rata, omogućavala je školovanje darovitih učenika i iz krajeva izvan požeškoga područja te iz različitih društvenih slojeva. Tako su u požeškoj Gimnaziji stjecali znanja učenici od Budimpešte do Dubrovnika. U istočnoj Hrvatskoj požeška Gimnazija postala je tako važan odgojno-obrazovni zavod. (1)

Uvjeti u kojima je osnovana požeška Gimnazija bitno su odredili njezino značenje i važnost. Stotinu i pedeset godina turske vladavine ostavilo je dubok trag. U odnosu na civilizacijske domete koje je postigao slobodni dio Europe u drugoj polovini 16. st. i u gotovo cijelom 17. st., naš je narod u to doba bio neuk i kulturno zaostao, pod snažnim utjecajem turskih običaja. (4) Odmah nakon oslobođenja od Turaka u tri obnovljene slavonske županije sva je vlast bila u rukama carske komore, a vlasnici pojedinih slavonskih područja (spahiluka) uglavnom su bili stranci koji nisu ni živjeli u Slavoniji.

U takvim prilikama narod je još više siromašio te je njegovo prosvjećivanje bilo jedini izlaz iz gospodarske zaostalosti i način na koji se Slavonija mogla vratiti u okrilje europskoga zapada. U tim uvjetima jedino su isusovci bili spremni prosvjetno djelovati, a Požega uskoro postaje središtem toga djelovanja. Zagrebački kanonik Ivan Josip Babić ustupio im je kutjevačku opatiju kako bi se osigurala prosvjetna sredstva za rad u Slavoniji. (4)

Požeška Gimnazija razvijala se s jasnim ciljem opismenjavanja i prosvjećivanja naroda, ali i školovanja darovitih pojedinaca za duhovna i ostala zvanja. Svoju prvu školsku zgradu, građenu prema tadašnjim pedagoškim standardima za obrazovne potrebe, dobila je 1725./26., kakvu je tada imala malo koja metropola. Te godine, uz gramatičke razrede, predavači započinju s poučavanjem poezije, godinu kasnije i retorike. Isusovci su pri gimnazijama često otvarali filozofske i teološke fakultete, osnivajući akademije, odnosno sveučilišta. Tako su požeškoj Gimnaziji 1761. godine pridodali filozofski te 1762. godine teološki studij. Od tada je u Požegi, sve do

ukinuća isusovačkog reda i tri godine nakon toga, postojala i djelovala *Academia Posegana*. (5)

Utjecaj požeške Gimnazije na selo i poljoprivredu

Nastojanjem vjeroučitelja Antuna Kanižlića isusovci su 1735. muškoj i ženskoj djeci dijelili katekizme namijenjene poučavanju čitanja. Polovinom 18. st. u požeškom je kraju pokrenuta dobro osmišljena akcija suzbijanja nepismenosti među seljacima, u prvom redu onima s kutjevačkoga isusovačkog vlastelinstva, a nakon toga i u drugim selima oko Požege.

Požeški Kolegij i Gimnazija, neraskidivo povezani u svome prosvjetnom djelovanju, bili su pokretači te akcije. Misije u kojima je muška i ženska mladež učila čitati osnovane su 1753. godine. (4) Takozvane abecevice bile su priručno pomagalo pri radu za smanjenje nepismenosti, a požeški Kolegij pokrivaio je troškove njihova izdanja. Bili su to priručnici od dva lista džepnog formata: na prve dvije stranice bila su ispisana velika i mala slova, načini povezivanja glasova u slogove, pri kraju druge stranice dodana je molitva prije nauka, a na trećoj i četvrtoj stranici nalazio se *Čin vjere, ufanja i ljubavi*, prvi tekst za vježbe čitanja. (6)

Značenje požeške Gimnazije za selo i poljoprivredu, dominantnu gospodarsku aktivnost onoga vremena, bilo je posredno, ali snažno onoliko koliko je bila snažna veza između Kolegija i Gimnazije. Naime, djelovanje naših duhovnih i svjetovnih intelektualaca, koji su živjeli s narodom u požeškom kraju još početkom 18. st., pokazuje njihovo duboko uvjerenje kako bez prosvjete nema napretka, a prosvjeta se može s uspjehom širiti samo u narodu koji umije i voli čitati knjigu. (4) Kada govorimo o utjecaju Gimnazije na slavonsko selo, moramo spomenuti Vida Došena, gimnazijskog i akademskog profesora. Porijeklom iz mletačke Dalmacije, školovan u Križevcima, Zagrebu i Grazu, upoznao je različite načine života i stupnjeve razvoja narodnoga bića u slobodnoj Europi i našim krajevima koji nisu bili pod Turcima te ih je mogao usporediti sa specifičnim prilikama u Slavoniji. Svoje je stavove i poruke iznio u stihovanome djelu „Aždaja sedmoglava“ u kojemu slavonskoga čovjeka odvrća od sedam glavnih grijeha i mnogih navika koje su nastale turskim utjecajem, želeći ga izvesti na staze civiliziranoga života. (7) U prosvjetiteljstvu, kada državna uprava potiče opismenjavanje i traži načine na koje bi seljaka poučila boljoj obradi zemlje, ovčarstvu, pčelarstvu, uzgoju dudova svilca (značajnog za Požešku županiju) i sl., škole postaju važni centri širenja prosvjetiteljskih ideja, u čemu prednjači požeška Gimnazija. Utjecaj požeške Gimnazije na život slavonskog sela nije bio izravan jer seljačka djeca koja su je pohađala i iz nje izlazila nisu se u pravilu više vraćala obrađivanju zemlje. Nastavljali su školovanje pridružujući se duhovnim ili svjetovnim intelektualcima. No, kako smo spomenuli, postoje pisani dokazi o prosvjetnom radu požeških isusovaca vezanom uz Gimnaziju i odnosi se na poučavanje seoske

djece i mladeži, čitanju i pisanju, što je bio osnovni uvjet napretka. Opismenjava-nje će kasnije preuzeti novoosnovane osnovne škole. Osnivanjem Požeške ratarnice uloga požeške Gimnazije u prosvjećivanju sela i poljoprivrednika bitno se smanjuje.

Utjecaj požeške Gimnazije na gospodarske prilike

Govorimo li o utjecaju Gimnazije na obrtništvo, veze su mnogo neposrednije. Nakon završenog školovanja neki su đaci stupili u isusovce, većina među svjetovne svećenike, dok su neki pristupili franjevcima ili kapucinima. Mnogi odabiru svjetovna zvanja, vojničko i slično. Dio ih odlazi na daljnje školovanje izvan zemlje. No bilo je onih koji nisu imali sredstava za daljnje obrazovanje ili nisu pošli putem duhovnih zvanja. Oni bi nakon Gimnazije ostajali kod kuće nastavljajući obiteljski zanat. (5) Mnogi obrtnički sinovi s namjerom su pohađali Gimnaziju i po nekoliko razreda, a poneki i nakon završenog potpunog školovanja, bitno osposobljeniji, vraćali su se u obiteljsku radionicu. (8) Tako je stvaran građanski stalež u Požegi i stoga povijest požeške Gimnazije nije samo povijest jedne institucije nego je to i povijest grada Požege, a također i bitan dio kulturne povijesti cijele Slavonije.

„Isusovci su svojom Gimnazijom učinili Požegu ne samo prvim gradom u Slavoniji, nego i jakim kulturnim centrom, kamo će se stjecati najbolji i najveći umovi slavonski. Po isusovačkim školama postaje Požega-slavonskom Atenom.“ (5)

Požeška Gimnazija i biskupski orfanotrofij

Još jedna povijesna činjenica posebno je važna za ulogu i značenje požeške Gimnazije, a odnosi se na biskupski, odnosno nadbiskupski orfanotrofij. U svakoj pisanoj povijesti Gimnazije koja obuhvaća i razdoblje nakon ukinuća isusovačkoga reda, odnosno nakon 1835., spominje se orfanotrofij kao nezaobilazan dio Gimnazije.

Biskup Alagović kupio je požeški Kolegij da bi osnivaio orfanotrofij nakon što su nastupila teška vremena za požeško školstvo. Naime, Požežani su dobili dekret carske kancelarije iz Beča da prihodi kutjevačkih dobara nisu određeni samo za prosvjetne zavode u Požegi, a Pejačevićeva zaklada, određena za osnivanje seminara u Požegi, pripojena je zagrebačkom konviktu. Požeška Gimnazija tako ostaje bez znatnih sredstava. Osnivanje orfanotrofija upravo u tom trenutku značilo je povoljnu prekretnicu, o čemu svjedoči podatak da je broj đaka u Gimnaziji u godinama 1810. – 1830. bio između 70 i 100, a već godinu dana nakon osnutka orfanotrofija 1836./1837. taj je broj povećan na 130, te je s godinama rastao.(9) U svojih 110 godina postojanja nadbiskupski orfanotrofij, kasnije konvikt, duboko je utkan u rad Gimnazije i često tijesno povezan s njime, što dokazuju brojne činjenice:

1. Osnovan je u vrijeme kada je opstojnost Gimnazije bila neizvjesna zbog gubitka prihoda s kutjevačkog vlastelinstva. Osnivanjem orfanotrofija povećan je broj učenika, a time su i osigurane zaklade koje su posredno ili neposredno pridonijele daljnjem napretku i opstanku Gimnazije.

2. Omogućeno je gimnazijsko školovanje ne samo učenicima iz Požeške županije nego i onima izvan nje, što je utjecalo na pozitivan odabir učenika.
3. Gimnazijsko školovanje omogućeno je učenicima svih staleža, bez obzira na njihove odluke o daljnjem školovanju, što je utjecalo na izrazitu motivaciju za školski uspjeh.
4. Znatno broj učenika mogao je lakše pratiti cjelokupni gimnazijski kurikulum koji je u to vrijeme sadržavao glazbu, retoriku i dramu s brojnim aktivnostima te vrste, organiziranima u orfanotrofiju.
5. Odgojna sastavnica i napredak u znanju i vještinama bili su pod neposrednim nadzorom, što je omogućavalo realizaciju i najambicioznijih školskih planova i programa.
6. U drugoj polovini 19. i početkom 20. stoljeća požeška je Gimnazija klasična osmorazredna gimnazija i jedina je te vrste u srednjoj i zapadnoj Slavoniji. Broj učenika (od 150 do 400) svjedoči o njezinoj važnosti za područje kontinentalne Hrvatske, pa i prosvjetiteljske vlasti brinu o kvaliteti rada te institucije.

Takvu ulogu požeška Gimnazija ne bi mogla imati bez orfanotrofija. (10)

Utjecaj požeške Gimnazije na kulturni život

Za vrijeme djelovanja isusovaca požeška je Gimnazija, tada već važna obrazovna institucija, postala i kulturno središte Slavonije ističući svoju vrijednost u oblikovanju društvenog života Požežana. Svoju važnost ona potvrđuje promicanjem religijskih sadržaja (vjerska učenja, različiti crkveni obredi) te umjetničkih aktivnosti (izvođenje komedija i drama sakralnog i svjetovnog karaktera).

Glazbeni život Požege doseže svoj vrhunac osnivanjem pjevačkog i muzičkog zbora oko 1732. godine. Članove zbora poučavalo se već u višim razredima Gimnazije. Zborovi nastupaju na svim školskim priredbama, ali i u mnogim drugim prilikama i na gradskim svečanostima. Svojom pjesmom i glazbom redovno sudjeluju u crkvi i pri svetoj misi, a nastupali su i u drugim mjestima Požeške kotline. Osim u glazbi, gimnazijski su se učenici okušali i u kazališnoj umjetnosti, koju će uvoditi i u građanstvo. Osim onih uobičajenih, važno su mjesto zauzimale godišnje priredbe, uvedene 1715. godine. Izvođene su najčešće na kraju školske godine i brzo su postale dio gimnazijskog kurikuluma. Prva đačka predstava izvedena je 27. kolovoza 1715. Požežani, do tada kazališno nepismeni, s oduševljenjem prihvaćaju dramsku pozornicu. U razdoblju između 1729. i 1772. godine izvedeno je pedeset i osam đačkih predstava, što svjedoči o njihovoj popularnosti. Izvođene su na hrvatskom jeziku, a tema im je bila povijesna ili vjerska.

Utjecaj požeške Gimnazije na znanost

Znanstveni rad u požeškoj Gimnaziji i njen utjecaj kroz cijelu njezinu povijest bio je vrlo važan. Neposredan znanstveni utjecaj odnosi se na znanstveni rad profesora, a posredni na znanstvena postignuća učenika. Znanstveni rad profesora može se pratiti u godišnjim izvješćima požeške Gimnazije koja su tiskana od 1802. do 1848. na latinskom jeziku, a kasnije na hrvatskom, osim u vremenu Bachova apsolutizma, kada su tiskana na njemačkom jeziku. (1) Uz redoviti odgojno-obrazovni rad, profesori rade i na pedagoškom i znanstvenom području te od 1853. u izvješćima objavljuju svoje znanstvene i stručne članke. Među tim radovima prevladavaju teme iz društveno-jezičnih znanosti, od kojih iznimnu važnost za povijest moderne znanosti o književnosti ima polemika između Armina Pavića i Franje Markovića o postanku Gundulićeva *Osmana*. (3)

Boljem položaju prirodoslovnih znanosti u Gimnaziji pridonijeli su novopridošli profesori svjetovnjaci svojim radom i raspravama u godišnjim izvješćima, a od mnogobrojnih objavljenih članaka s tom temom možemo izdvojiti one Otona Kučere o meteorološkim mjerenjima na gimnazijskoj meteorološkoj stanici. Taj veliki popularizator prirodoslovnih znanosti i začetnik povijesti znanosti u nas ustanovio je u Požegi prvu školsku zvjezdarnicu 1888.

Govorimo li o povijesti požeške Gimnazije, uviđamo da, koliko je god ona nesumnjivo dio opće povijesti, ne samo Požege, nego i Slavonije i Hrvatske, toliko i svi događaji u gradu te njegovoj užoj i široj okolici utječu na nju.

Utjecaj požeške Gimnazije na društvena zbivanja

Iz svega što je do sada rečeno možemo zaključiti kako je požeška Gimnazija u svojoj dugoj povijesti imala izuzetno velik utjecaj na društvena zbivanja. Taj utjecaj nedvojbeno je bio najjači tijekom ratnih zbivanja, posebno tijekom revolucionarne 1848./1849. godine.

U to vrijeme Požega ima oko 2.300 stanovnika. U profesorskom zboru uglavnom su bili franjevci, a neki su od njih bili promađarski orijentirani. No na većinu učenika snažan utjecaj imao je ilirski (narodni) pokret, pa oni s oduševljenjem ističu i nose obilježja pokreta (kokarde crvene i bijele boje). Njihovi stavovi dijelom utječu i na građanstvo, koje je sklono narodnom pokretu i suprotstavlja se mađarskim utjecajima. (1)

Učenici 31. ožujka 1848. napuštaju nastavu kako bi pratili ilirsku (narodnu) zastavu koja je toga dana nošena ulicama grada. Većina se učenika na nastavu vratila 3. travnja, tek kada je na zgradi Gimnazije izvješena narodna zastava. Predvodnici tih događanja bili su učenici Franjo Čabrajić i Josip Špun. Tadašnji gimnazijski ravnatelj Erasmo Tomeček, uz podršku profesora Hyseinta Badalja i Kažimira Casillaga, naredio je skidanje zastave, ali zbog negodovanja učenika i njihova zahtjeva da se zastava vrati, prijetili su nemiri, pa ju je ravnatelj bio primoran vratiti. (13)

Zbivanja se na Gimnaziji nastavljaju 15. travnja, kada su učenici, predvođeni Josipom Špunom, na zgradu Gimnazije ponovno istaknuli ilirsku zastavu. Prema svjedočenju dopisnika Novina d. h. sl. Antuna Kovačevića, mađaronski raspoloženi ravnatelj E. Tomeček skinuo je zastavu i pogazio je, a čak proglasio derištima. Isti dopisnik hvali gimnazijsku mladež i potiče požeško građanstvo da odlučnije stane uz njih i uz narodni pokret.

Uskoro će zasjedati i Gradsko zastupstvo koje odobrava stavove učenika i osuđuje profesore mađarone. Nakon toga održan je sastanak 28. travnja na kojemu je osuđen ravnatelj Gimnazije zbog svojih postupaka. Traži se da se promađarski profesori smijene i protjeraju, što je i ostvareno, i to uz prosvjed samoga bana Josipa Jelačića.

Uskoro će se kritika prenijeti i na franjevački samostan u Požegi, jer su se i ostali fratri držali rezervirano i nisu tih dana istaknuli narodnu zastavu. Od Jelačića se traži da profesori, „svitovni ljudi“ (svjetovnjaci), zamijene fratre mađarone.

Osuda promađarski orijentiranih profesora značila je pobjedu narodnjaka u Gimnaziji i u gradu Požegi.

Ipak je nakraju pobijedio narod i narodno raspoloženje, pa je gvardijan franjevačkog samostana morao povući prozване profesore te oni ne predaju već od sljedeće školske godine.

Događaji u požeškoj Gimnaziji nedvojbeno ukazuju na velik utjecaj gimnazijalaca tih dana na požeško građanstvo. Zahvaljujući njemu, Požega postaje najjače uporište narodnjaka u cijeloj Slavoniji.

Drugi svjetski rat

Teško razdoblje prolazila je Gimnazija, kao i cjelokupno društvo, upravo u vrijeme Drugoga svjetskog rata.

Djelovala je, moglo bi se reći, u dva različita i razdvojena razdoblja:

- a) djelovanje za vrijeme NDH,
- b) djelovanje partizanske gimnazije.

U prvim danima NDH dolazi do polarizacije između režimu odanih đaka i profesora na jednoj i projugoslavenski orijentiranih na drugoj strani. Smanjuje se broj učenika i profesora Gimnazije, pa je završetak školske godine 1941. bio ubrzan, a učenici su se, na temelju spomen-svjedodžbi bez ocjena, mogli upisati u viši razred.

Krajem rata partizani regrutiraju oko 60 učenika u svoje postrojbe te represivno djeluju na profesore i učenike koji su se priklonili politici NDH.

Vrlo zanimljive podatke o Gimnaziji u ratnom razdoblju iznosi predsjednik Udruge ratnih veterana i hrvatski domobran Drago Franić pišući o maturantima Gimnazije od 1941. do 1944. Iz tih podataka vidi se kako se dio učenika nakon nastave priključuje vojnim formacijama NDH (oko 30), dio bivših učenika pogiba tijekom rata, a jedan dio ih stradava na Križnom putu.

Drago Franić iznosi i podatke o 38 učenika i 3 profesora, žrtvama komunističkog terora u razdoblju od 1941. do 1945. Može se zaključiti kako je Gimnazija sa svojim đacima i profesorima uvijek dijelila sudbinu s ostalim građanima, ali je i sama utjecala na tijek zbivanja i u tim teškim presudnim vremenima. I u vrijeme domovinskog rata Gimnazija je neposredno bila uključena u mnoga zbivanja osiguravanjem nužnog smještaja izbjeglicama u tranzitu iz bosanske Posavine ili osiguravanjem završetka nastave maturantima brodske Gimnazije „Matija Mesić“ šk. god. 1992./93.

Utjecaj požeške Gimnazije djelovanjem znamenitih profesora i učenika

Značenje požeške Gimnazije posebno je naglašeno djelovanjem njenih poznatih profesora i učenika koji su ostavili vidljiv trag u kulturi, znanosti i društvu.

Desetci hrvatskih književnika, bez kojih se hrvatska književnost danas ne može ni zamisliti, bili su đaci požeške Gimnazije.

Među prvima je Antun Kanižlić (1699. – 1777.). Isusovac, propovjednik i rektor Kolegija, bio je prvi hrvatski književnik iz toga grada koji je preuzeo i nastavio dubrovačku književnu tradiciju. Začetnik je i hrvatske štokavske proze, a za Matka Peića on je „tipični književnik 18. stoljeća, koji često ujedinjuje u svojoj ličnosti pisca i naučenjaka“. On je autor znamenitog spjeva *Sveta Rožalija*, ali i *Kamena pravog smutnje velike*, „teološke rasprave, najdužeg eseja u hrvatskoj književnosti (oko 1000 stranica), pisanog unikatno čistim hrvatskim jezikom te niza knjiga za praktičnu religioznu upotrebu.“ (4)

„Ako je Gaj bio pokretač, ideolog i mozak pokreta, Babukić mu bijaše duša i srce.“ (3) Ova misao Dubravka Jelčića ističe značenje i ulogu Vjekoslava Babukića (1812. – 1875.) u vremenu Hrvatskoga narodnog preporoda. Završivši Gimnaziju u svome rodnom gradu, studij je nastavio u Pečuhu, Segedinu i Zagrebu, gdje je diplomirao pravo. Radio je kao profesor i bio urednik Gajeve *Danice*, a 16. lipnja 1846. imenovan je prvim profesorom hrvatskoga jezika na zagrebačkoj Akademiji. Autor je prve gramatike hrvatskoga standardnog jezika *Osnova slovnice slavjanske narječja ilirskoga* (1836.), kojom nastavlja tek započeto normiranje hrvatskoga jezika zasnovanog na štokavskom izrazu.

Vilim Korajac (1839. – 1899.) je također završio Gimnaziju u Požegi. Iako je bio svećenik, istakao se kao humorist i satiričar, jedan od rijetkih u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća. Pisao je pedagoško-didaktičke članke, feljtone sa satiričkom notom, a najpoznatije mu je djelo šaljiva pripovijetka *Šijaci* u kojoj opisuje niz prizora iz seoskoga života uz pregršt aforizama, mudrih izreka i naivnoga humora iz narodnoga jezika.

Josip Eugen Tomić (1843. – 1906.) bio je Požegi ono što je Šenoa bio Zagrebu. (2) Nižu gimnaziju završio je u Požegi, a školovanje je nastavio u Zagrebu, gdje je upisao bogosloviju, koju je nakon pet godina napustio. (20) Ogledao se u više knji-

ževnih vrsta i žanrova, a poznatija su mu djela romani *Zmaj od Bosne* i *Za kralja, za dom*. Dovršio je i Šenoinu *Kletvu*.

Miroslav Kraljević (1823. – 1877.), književnik, pravnik i veliki župan Požeške županije. Gimnaziju je završio u Požegi, a pravo u Gyoru. Osnovao je 1867. tiskaru u Požegi, koja je bila među najstarijima na hrvatskome tlu. (18) Pokrenuo je izdavanje poučnog i zabavnog časopisa *Slavonac*. Autor je prvog romana novije hrvatske književnosti, *Požeški đak ili Ljubimo milu svoju narodnost i grlimo, sladki svoj narodni jezik*. Bio je zastupnik u Hrvatskome saboru i član izaslanstva za izradu Hrvatsko-ugarske nagodbe 1868. (20)

Pjesnik i pisac Franjo Ciraki (1847. – 1912.) cijeli je život proveo u rodnoj Požegi. Gimnaziju je pohađao u Požegi i Osijeku. Ostao je zapamćen kao najpoznatiji gradonačelnik Požege (1881. – 1904.). Bio je i on zastupnik u Hrvatskom saboru te zajedničkom Hrvatsko-ugarskom saboru. (20) Najuspjelije su njegovo pjesničko djelo *Florentinske elegije*.

Poznati požeški putopisac, istraživač i pustolov Dragutin Lerman (1863. – 1918.) završio je nekoliko razreda Gimnazije u Požegi, a onda se posvetio trgovini, putovanjima i istraživanjima novih prostora (20). Bio je zaljubljenik u Afriku, o čemu svjedoče njegova pisma iz Konga koje je kasnije objavio u dvjema knjigama: *Listovi iz Afrike* i *Novi listovi iz Afrike*. (16) To je jedinstvena proza u hrvatskoj literaturi jer Lerman nije bio samo prvi Hrvat koji se otisnuo u daleka prostranstva Afrike nego je opisao i način života u Africi, što je do tada bilo posve nepoznato.

Njegov dobar prijatelj i suvremenik Julije Kempf (1864. – 1934.) bavio se proučavanjem povijesti, književnošću te kulturnim i društvenim radom. Osnovnu školu i šest razreda Gimnazije završio je u Požegi, a Učiteljsku školu u Zagrebu. Bio je učitelj i županijski školski nadzornik. (20) Osnovao je muzej u Požegi i bio njegov prvi ravnatelj. Kapitalno mu je djelo *Požega – zemljopisne bilješke iz okoline i prilozi za povijest slobodnog i kraljevskog grada Požege i požeške županije*, (1910.).

Među đacima požeške Gimnazije istakli su se još i drugi stvaraoci hrvatske kulture.

Grgur Čevapović (1786. – 1830.), franjevac, književnik i jezikoslovac, završio je Gimnaziju u Požegi te filozofiju i teologiju u Baji, Mohaču i Pešti. Napisao je dva djela na latinskom jeziku, važna za povijest franjevačkog reda u Slavoniji, a istraživao je i slavonski život prije Hrvatskoga narodnog preporoda. Istodobno je pisao i djela na narodnom jeziku, među kojima je najvrjednija drama *Josip, sin Jakoba patrijarke*, u kojoj su po prvi put na kazališnim daskama nastupile žene.

Franjevac Franjo Agjić (1805. – 1892.) kao profesor i ravnatelj Gimnazije isticao se književnim, kulturnim i prosvjetnim radom. Bio je pristaša ilirskoga pokreta, ideje preporoda i slavenske uzajamnosti. U Požegi je 1865. godine priredio i objavio *Štijenje poslanice i evanđelja* za sve nedjelje i svetkovine tijekom godine (18) prvi lekcionar na hrvatskome jeziku u kojemu su uporabljani dijakritički znakovi.

Izidor Kršnjavi (1845. – 1927.), hrvatski slikar, povjesničar umjetnosti i političar, u Požegi je pohađao franjevačku pučku školu i franjevačku Gimnaziju. (20) Strossmayerovim posredovanjem postaje profesor povijesti umjetnosti i arheologije na zagrebačkom Sveučilištu. Već sljedeće godine potiče osnivanje Društva umjetnosti kojemu je niz godina tajnik i ideolog, a bio je i prvi ravnatelj Strossmayerove galerije slika. Pod upravom Društva, u suradnji s Bolléom, osniva Obrtnu školu i Obrtni muzej (današnji Muzej za umjetnost i obrt). Aktivno je sudjelovao u izgradnji Zagreba – kako je bio predstojnik Odjela za bogoštovlje u Khuenovoj vladi, na njegov su poticaj izgrađene mnoge bolnice, knjižnice, škole i spomenici, osnovana brojna društva, a financirao je i tiskanje udžbenika i podupirao školstvo.

Iako je rođen u Gospiću, akademski slikar Miroslav Kraljević (1885. – 1913.) pripadao je poznatoj požeškoj obitelji, velik dio života proveo je u Požegi i bio đak požeške Gimnazije, a i pokopan je u Požegi, na groblju sv. Ilije. (20) Zajedno s Josipom Račićem i Vladimirom Becićem osnivač je hrvatskoga modernog slikarstva i jedan je od najistaknutijih hrvatskih slikara, a među najpoznatijim je njegovim slikama *Autoportret sa psom*.

Književnik Slavko Kolar (1891. – 1963.) pohađao je gimnaziju u Požegi i Zagrebu. Iako po zanimanju agronom, nalazio je vremena i za književnost. Uređivao je časopis *Kolo*, a dva puta bio je i predsjednik Društva književnika Hrvatske. U književnoj prozi izražava pripadnost požeškoj književnoj tradiciji koju su oblikovali Vilim Korajac i Josip Eugen Tomić. Književni stil obilježen mu je notom dobroćudnog humora, ali i britke satiričnosti. Autor je mnogih scenskih djela, a postigao je najveći uspjeh komedijom *Svoga tela gospodar*.

Požežanin Josip Buturac (1905. – 1993.) bio je arhivist i povjesničar. (15) Gimnaziju je pohađao u Požegi, Travniku i Zagrebu, u kojemu je završio bogosloviju i zaredio se 1929. godine. Studirao je crkvenu povijest i pomoćne povijesne znanosti na Gregorijani u Rimu. (20) Bavio se znanstvenim i književnim radom gotovo 70 godina. Objavio je 27 samostalnih knjiga te više stotina znanstvenih i stručnih članaka u raznim zbornicima i enciklopedijama, posebice u *Požeškome leksikonu*.

Posebno mjesto među hrvatskim povjesničarima zauzima učenik i profesor požeške Gimnazije Filip Potrebica (1933. – 2003.). Proučavao je hrvatsku povijest 18. i 19. stoljeća, lokalnu povijest Slavonije, posebice Požege i Požeške županije, a bavio se i metodikom nastave povijesti. Pokrenuo je *Požeški zbornik* i stručni časopis *Zlatna dolina*. Posebno je važno njegovo izdanje *Zbornika znanstvenih, stručnih i književno-umjetničkih radova bivših učenika i profesora požeške Gimnazije* izdanoga 2003. Bio je sveučilišni profesor u Zagrebu.

U hrvatskoj medicini važan trag ostavio je Ante Schwartz (1832. – 1880.), učenik Gimnazije u Požegi. Njegovom zaslugom osnovano je Zemaljsko primaljsko učilište u Zagrebu 1887. i prva bolnica za duševne bolesti u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji u Stenjevcu kraj Zagreba. (1) Osobito je bio aktivan u radu Hrvatskoga liječničkog

zboru, kojemu je i jedan od utemeljitelja. Pokrenuo je list *Liječnički vjesnik* u kojemu je u nastavcima objavljivao potpuna zdravstvena izvješća za Hrvatsku, što je danas povijesni dokument o tadašnjim zdravstvenim prilikama.

Uz njega je istaknuto mjesto u hrvatskoj medicinskoj znanosti zauzeo još jedan požeški gimnazijalac, Radoslav Lopašić (1896. – 1979.). Nakon završene požeške Gimnazije i studija medicine bavio se neuropsihologijom. U svojim mnogobrojnim stručnim i znanstvenim radovima pridonio je razumijevanju mnogih neuroloških i duševnih bolesti. Uveo je obvezne tečajeve za bolničko osoblje te idejno osmislio Projekt Zakona o staranju za duševno oboljele.

Uz učenike požeške Gimnazije valja nam navesti i njene profesore, koji su dali nezaboravan doprinos njezinu ugledu i važnosti. Jedan je od njih svakako Oton Kučera (1857. – 1931.). On je već kao mladi profesor matematike i fizike u požeškoj Gimnaziji, uz preuzeta meteorološka motrenja, sa svojim učenicima krenuo u prva astronomska opažanja u svjetlarniku na vrhu zgrade izgrađene 1877. i time 1988. osnovao prvu školsku zvezdarnicu u nas. (12) Svoj znanstveni rad nastavio je u Zagrebu, gdje je 1909. utemeljio geodetski tečaj, postavivši temelje Geodetskom fakultetu.

Profesor požeške Gimnazije bio je 1893. i Antun Radić (1868. – 1919.), ali je ubrzo bio premješten još iste godine, jer je među učenicima promicao hrvatsko domoljublje, nastupajući protiv pokušaja mađarizacije Hrvatske. Ban Khuen-Héderváry smatrao je to dovoljnim razlogom za kazneni premještaj.

Akademici

Požega i požeška Gimnazija dali su hrvatskoj znanosti i kulturi veći broj članova Jugoslavenske, danas Hrvatske, akademije znanosti i umjetnosti tijekom njezina 150-godišnjeg postojanja. Neki su od njih rođeni Požežani (Janko Jurković, Armin Pavić, Željko Marković, Dobriša Cesarić, Matko Peić, Dubravko Jelčić, Dunja Fališevac, Zlatko Bourek), a neki nisu bili i đaci požeške gimnazije (Željko Marković, Dobriša Cesarić, Dunja Fališevac, Zlatko Bourek), dok su neki bili đaci požeške gimnazije iako nisu bili rođeni u Požegi (Tomo Maretić, Tomo Matić, Josip Vončina, Božo Udovičić, Stjepan Damjanović).

Janko Jurković (Požega, 1827. – 1889., Zagreb) poslije gimnazije u Požegi studirao je filozofiju, bogosloviju i pravo u Zagrebu i Beču, gdje je položio i učiteljski ispit iz klasične filologije. Službovao je u Vukovaru i Osijeku, a potom u Zagrebu, gdje je bio nadzornik srednjih škola u Hrvatskoj i Slavoniji. Istakao se i kao organizator hrvatskog školskog sustava. Izradio je *Zakonsku osnovu ob ustrojstvu pučkih učiona i preparandija za pučko učiteljstvo*, koja je 1874. ozakonjena. Jedan je od najuglednijih naših književnika na prijelazu romantizma u realizam. Pripovjedač, dramatičar i komediograf, putopisac, esejist i feljtonist, ostavio je neizbrisiv trag u hrvatskoj

književnosti predšenoinskog vremena pripovijetkom *Pavao Čturić* (1855.), komedijom *Što žena može* (1872.), putopisom *Mikroskopične crtice putopisne, od Zagreba do Novog Sada* (1862.), esejima *Misli o jeziku* (1855.), *Pismo nekomu mladom prijatelju o spisateljskom zvanju* (1862.), *O narodnom komusu* (1869.) i feljtonima *Tuskuluniade* (1860.). Pravi član Akademije od 1867., potpredsjednik Matice hrvatske od 1882.

Armin Pavić (Požega, 1844. – 1914., Zagreb), začetnik hrvatske znanstveno-istraživačke književne kritike. Studij klasične filologije i slavistike završio u Beču, u *Izveščima požeške gimnazije*, dok je službovao u Gimnaziji kao profesor, otvorio je polemičku raspravu s Franjom Markovićem o postanku i strukturi Gundulićeva *Osmana* i spornom pitanju 14. i 15. pjevanja. Prvi je kao književni povjesnik ušao u arhive i na samim izvorima upoznao pojedinosti o autorima, djelima i njihovim tekstološkim karakteristikama, koje su važne za povijest hrvatske književnosti. Njegovu erudiciju visoko je ocijenio i A. G. Matoš. Priredio je Gundulićeva i Palmotićeva djela u Akademijinoj ediciji *Stari pisci hrvatski*. Glavno mu je djelo *Historija dubrovačke drame* (1871.). Bio je profesor hrvatskog jezika i književnosti zagrebačkog Filozofskog fakulteta, rektor Sveučilišta u Zagrebu, zastupnik u Saboru Hrvatske i Slavonije te odjelni predstojnik za bogoštovlje i nastavu Zemaljske vlade (1898. – 1904.). Članom Akademije izabran je 1874.

Matko Peić (Požega, 1923. – 1999., Zagreb), profesor Akademije likovnih umjetnosti i književnik, pjesnik, esejist i feljtonist, slikar i povjesničar umjetnosti, ostavio je dubok trag u hrvatskoj književnosti i hrvatskoj kulturi uopće ponajviše kao putopisac iznimnoga stila, nesvakidašnjih zapažanja i nadasve bogate erudicije, što je došlo do izražaja već u njegovoj prvoj, danas već legendarnoj putopisnoj knjizi *Skitnje* (1967.), važno mjesto zauzima i kao likovni kritičar, esejist i monograf, a trajno je urastao i u život grada Požege knjigom eseja i uspomena *Požega* (1995.). Od tridesetak njegovih knjiga spomenut ćemo još monografije *Nikola Mašić* (1957.), *Slava Raškaj* (1985.) i *Josip Račić* (1985.), studije i eseje *Francuski slikari XVIII. stoljeća* (1967.), putopise *Jesen u Poljskoj* (1969.), *Ljubav na putu* (1984.) i *Evropske skitnje* (1985.), a disertacijom *Barok i rokoko u djelu Antuna Kanižlića (1699-1777.)* dao je dragocjeni, prilog i povijesti hrvatske književnosti. Izvanrednim članom Akademije izabran je 1977., a redovitim članom 1991.

Dubravko Jelčić (Požega, 1930.), književnik, književni kritičar i povjesnik, po hađao je gimnaziju u Novoj Gradiški, Požegi i Slavonskom Brodu, gdje je i maturirao. Studirao i doktorirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu disertacijom o Josipu Kosoru i njegovu ekspresionizmu i njome se predstavio kao znanstveni istraživač dotad nepoznate književne građe. Bio je srednjoškolski profesor u Osijeku i Travniku, dramaturg Hrvatskog narodnog kazališta u Osijeku, a od 1960. do odlaska u mirovinu 1993. asistent, znanstveni suradnik i znanstveni savjetnik u Akademijinu Institutu za književnost i teatrologiju (danas Odsjeku za povijest hrvatske književnosti). Za to vrijeme razvio svestranu djelatnost kao književnik, znanstveni istraži-

vač, esejist i kritičar, publicist, bibliograf i urednik, a od 1990. još i političar i politički pisac. Urednik edicije *Hrvatska politička misao XIX. i XX. stoljeća* Nakladnog zavoda Znanje (1970. – 1971.), biblioteke *Vijenac* Nakladnog zavoda Matice hrvatske (osamdesetih godina XX. stoljeća) i član Uredničkog odbora biblioteke *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, potpredsjednik Matice hrvatske nakon njezine obnove (1990. – 1992.), urednik Akademijina časopisa *Forum* (1988. – 2005.), zastupnik u Hrvatskom saboru (1995. – 1999.), jedan od utemeljitelja biblioteke *Stoljeća hrvatske književnosti* te njezin izvršni urednik (1993. – 2007.) i glavni urednik (2007. – 2008.). Objavio je tridesetak knjiga književnog, znanstveno-kritičkog i političkog sadržaja, od kojih navodimo zbirku lirike *Poraz pobjednika* (1962.), roman *Strah* (1994.), monografije *Šenoa* (1966.; 1984.; 2006.), *Kranjčević* (1984.; 2006.); *Matoš* (1984.; 2006.), *Strast avanture ili avantura strasti*, *Josip Kosor* (1988.), knjigu eseja *Književnost u čistilištu* (1999.), *Povijest hrvatske književnosti*, *Tisućljeće od Bašćanske ploče do postmoderne* (1997.; 2004.), *Sto krvavih godina. XX. stoljeće u hrvatskoj povijesti* (2004.) i dr. Sada je i voditelj Zavoda za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Požegi. Članom suradnikom Hrvatske akademije postao je 1982., a redovitim članom 1992. Bio je tajnik Akademijina Razreda za književnost (1998. – 2003.) i član njezina Predsjedništva (2004. – 2010.)

Željko Marković (Požega, 1889. – 1974., Opatija) pohađao je gimnaziju u Zagrebu, a matematiku i astronomiju studirao je u Zagrebu, Göttingenu i Parizu. Bio je redoviti profesor Tehničke visoke škole u Zagrebu od 1922., poslije redoviti profesor Tehničkog, a najzad i Prirodoslovnog fakulteta u Zagrebu, šef Katedre za primijenjenu matematiku i dekan istoga fakulteta. Svoj znanstveni interes posvetio je teoriji diferencijalnih i integralnih jednadžbi, nebeskoj mehanici i povijesti matematike. Najvažnije mu je djelo opsežna, dvoknjižna monografija *Ruder Bošković* (1968.), najtemeljitiji rad o velikom Dubrovčaninu, koji nije nadmašen ni do danas. Dopisnim članom Akademije izabran je 1928., a pravim članom 1931.

Dobriša Cesarić (Požega, 1902. – 1980., Zagreb) s pravom je ubrojen u red najizvornijih i najvažnijih hrvatskih pjesnika XX. stoljeća. Prva njegova zbirka *Lirika* (1931.), koju je tiskao u vlastitoj nakladi, dobila je Nagradu (tadašnje) Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Napisao je u svemu oko 140 pjesama, a svaka je od njih kao izbrušeni dragulj. Tiskao ih je i pretiskavao tijekom godina u petnaestak svojih knjiga, od kojih su najvažnije *Spasena svjetla* (1938.), *Pjesme* (1951.), *Osvijetljeni put* (1953.), *Izabrane pjesme* (1960.) te *Slap* (1970; 1974.), najkompletnija i najreprezentativnija od svih. Bio je i vrstan prevoditelj poezije Puškina, Jesenjina, Goethea, Heinea, Rilkea i drugih, a svoje prepjeve sabrao je u zbirci *Knjiga prepjeva* (1951.), a i sam je prevoden na više jezika. Za redovitog člana Akademije izabran je 1951.

Zlatko Bourek (Požega, 1920.), slikar, crtač i grafičar, jedan je od osnivača Studija crtanog filma u Zagrebu, završio je studij slikarstva i kiparstva u Akademiji za primijenjenu umjetnost, u klasi prof. Koste Angelija Radovanija. Osim na skupnim izložbama u domovini i u inozemstvu (Aleksandrija, Venecija, Budimpešta, Tokio,

Weisbaden, Rim, Atena i dr.), samostalno je izlagao Zagrebu, Osijeku, Varaždinu, Dubrovniku, Duisburgu i New Yorku. Bitna su obilježja njegova slikarstva nadrealistički osjećaj povezan s elementima folkloru i groteskni humor. Snima crtane filmove po vlastitim scenarijima, kao scenograf i kostimograf surađuje s Dramskim kazalištem Gavella i Kazalištem ITD. Dobitnik je velikog broja domaćih i stranih nagrada. Članom suradnikom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti izabran je 2002., a redovitim 2010.

Dunja Fališevac (Požega, 1946.) klasičnu gimnaziju i Filozofski fakultet s doktoratom završila je u Zagrebu. Od 1998. redoviti profesor na Katedri za stariju hrvatsku književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Predavala je kao gost na nekoliko stranih sveučilišta, a sudjelovala je i na mnogim međunarodnim znanstvenim skupovima. Monografijom *Ivan Bunić Vučić* (1987.) kao i dvjema svojim knjigama studija pod istim naslovom *Kaliopin vrt* (I., 1997.; II, 2002.) znatno je pridonijela proučavanju hrvatskog baroka i srednjovjekovne hrvatske književnosti. Za člana suradnika Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti izabrana je 2000., a za redovitog člana 2006.

Tomo Maretić (Virovitica, 1854. – 1938., Zagreb) bio je đak varaždinske, požeške i zagrebačke Gimnazije. Završio je u Zagrebu studij klasične filologije i slavistike, pa je s vremenom postao i redoviti profesor slavistike zagrebačkog Filozofskog fakulteta. Svojom disertacijom *O nekim pojavama kvantitete u jeziku hrvatskom ili srpskom* već je na početku svoje znanstvene karijere obilježio svoju karadžičevsku tezu o jedinstvenosti hrvatskog i srpskog jezika. U tom duhu napisao je i svoju *Gramatiku i stilistiku hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika* (1899.) i svoj *Jezični savjetnik* (1924.), a u tom je duhu i uredio nekoliko svezaka Akademijina *Rječnika hrvatskoga ili srpskog jezika*. U mladim danima pisao je i beletrističku prozu, kasnije prevodi s latinskoga, grčkoga i poljskoga (Ovidije, Vergilije, Homer, Mickiewicz). Bio je u više navrata zastupnik u Hrvatskom saboru kao član Unionističke stranke. Za člana Akademije izabran je 1883., a njezin predsjednik bio je od 1915. do 1918.

Tomo Matic (Slav. Brod, 1874. – 1968., Zagreb) završio je gimnaziju u Požegi, a studij slavistike i romanistike u Beču. (4) Službovao je kao profesor u Zemunu i Splitu, zatim kao redaktor službenog lista u Beču, direktor Klasične gimnazije i Trgovačke akademije u Osijeku, najzad i Nadbiskupske klasične gimnazije u Zagrebu. Svoj znanstveni rad usmjerio je najvećim dijelom prema istraživanju hrvatske dopreporodne književnosti, prosvjete i kulture. Objavio je više od 150 znanstvenih i stručnih radova, studija i članaka u našim i stranim publikacijama, osobito u izdanjima (tadašnje) Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (*Rad, Građa za povijest književnosti hrvatske, Stari pisci hrvatski*), u *Nastavnom vjesniku* i u Jagićevu časopisu *Archiv für slavische Philologie*. Posebno je istraživao dopreporodnu književnost, kulturu i prosvjetu u Slavoniji, pa je pisao o *Abecevicima* iz XVIII. stoljeća za analfabete u požeškom kraju, o Vidu Došenu, Matiji Antunu Relkoviću, kazalištu u starom Osijeku i dr. Najvažnija su mu djela *Prosvjetni i književni rad u Slavoniji prije Preporoda*

(1945.) te *Iz hrvatske književne baštine* (1970.). Dopisnim članom Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti izabran je 1921., a pravim članom 1940. Potvrđen je 1941. kao član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti te izabran za njezina predsjednika, na kojoj je dužnosti ostao do 1947., kada je obnovljena Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, ali Matić u nju nije bio reizabran.

Josip Vončina (Ravna Gora, 1932. – 2010., Zagreb) osnovnu školu i gimnaziju pohađao je i završio u Požegi, a Filozofski fakultet s doktoratom u Zagrebu. Na tom fakultetu bio je najprije asistent, pa docent, izvanredni i najzad redoviti profesor, šef Katedre za povijest hrvatskoga književnog jezika i dijalektologiju. Najvažnija su mu djela *Analize starih hrvatskih pisaca* (1977.), *Jezičnopovijesne rasprave* (1979.), *Jezična baština* (1988.), *Korijeni Krležina Kerempuha* (1991.). Jedan je od trojice utemeljitelja reprezentativne biblioteke *Stoljeća hrvatske književnosti*, za koju je, kao njezin izvršni urednik, napisao *Tekstološka načela za pisanu baštinu hrvatskoga jezičnog izraza* (1999.; 2006.). U toj biblioteci izašlo je ukupno sto svezaka (1995. – 2008.). Sljedeći svesci, pod drugim uredništvom, nisu vjerodostojni nastavak ovoga projekta. Za člana suradnika Akademije izabran je 1977., a za redovitog člana 1991. Šest godina (1998. – 2003.) bio je tajnik Akademijina Razreda za filološke znanosti.

Božo Udovičić (Rašeljke, 1933.) poslije Gimnazije u Požegi završio je studij elektrotehnike s doktoratom u Zagrebu. Redoviti sveučilišni profesor u Splitu i Zagrebu. Objavio je nekoliko znanstvenih knjiga i zasebnih studija iz svoje struke, kao i memoarsku knjigu *Statisti u demokraciji* (1999.). U prvoj Vladi demokratske Republike Hrvatske bio je ministar energetike i industrije (1990.). Za redovitog člana Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti izabran je 1997.

Stjepan Damjanović (Strizivojna, 1946.), profesor na Katedri za staroslavenski jezik i hrvatsko glagoljaštvo Filozofskog fakulteta u Zagrebu, nakon osnovne škole u Strizivojnoj i Vrpolju završio je gimnaziju u Požegi. Veliki je zaljubljenik u hrvatsku glagoljašku baštinu, koju pomno istražuje. (20) Osim disertacije *Interferiranje hrvatskih dijalekata i općeslavenskog književnog jezika u hrvatskoglagoljaškim tekstovima 15. stoljeća* napisao je više knjiga, među kojima spominjemo *Tragom jezika hrvatskih glagoljaša* (1984.), *Jedanaest stoljeća nezaborava* (1991.), *Staroslavenski glasovi i oblici* (1993.; 1995.), *Staroslavenski jezik* (1983.; 1995.; 2000.; 2003.;), *Slovo iskona* (2002.), te monografiju o Vatroslavu Jagiću *Opširnost bez površnosti* (1988.). Za člana suradnika Hrvatske akademije izabran je 1998., a za redovitog člana 2004.

Zaključak

Na prethodnim stranicama nastojali smo odgovoriti na pitanje o važnosti požeške Gimnazije u sredini u kojoj je djelovala, ali i na mnogo širem prostoru. U skladu s tim naznačili smo u kakvom je odnosu Požega, sa svojim obrazovanjem i tijekom dugogodišnjeg postojanja, bila prema većim i razvijenijim sredinama. Gimnazija je

među desetak najstarijih gimnazija u Hrvatskoj i nalazi se uz bok gradovima s bogatom obrazovnom i kulturnom tradicijom: Zagrebu, Rijeci, Dubrovniku, Varaždinu, Splitu, Osijeku.

Odnos prema Gimnaziji (obrazovanju) ogledalo je odnosa prema cijeloj društvenoj cjelini. U razdoblju koje je pred nama očekuje nas ulazak u Europsku uniju kojoj je obrazovanje jedan od prioriteta strateških pravaca razvoja. Kako bismo bili ravnopravni na tom području pri ulasku u EU, moramo prije svega biti svjesni svojih dostignuća i potencijala.

Požeška Gimnazija davala je i daje svoj prinos tim nastojanjima zaoravši „duboku brazdu“ u nastojanju da našu zemlju približi europskom zapadu.

Literatura

- F. Potreblica, *Tri stoljeća požeške Gimnazije*, Naklada Slap, 1994.
- P. Bucić, predgovor, *Zbornik znanstvenih, stručnih ... radova bivših učenika i profesora požeške Gimnazije*, (ur.) F. Potreblica, Naklada Slap, 2003.
- D. Jelčić, Gimnazija u Požegi tijekom stoljeća, *Vjesnik HAZU*, 3-4/99./ godište VIII.
- T. Matić, Prosvjetni i književni rad u Slavoniji prije preporoda, *Slavonica*, 1994.
- G. Valečić, *Povijest požeške Gimnazije, Spomen izoještaj Državne realne Gimnazije u Slav. Požegi 1926./27.*
- T. Matić, „Abecevicica“ iz XVIII. vijeka za analfabete u požeškom kraju.
- T. Matić, Slavonsko selo u djelima hrvatskih pisaca potkraj osamnaestoga vijeka, *Slavonica*, 1994.
- F. Potreblica, *Obrt u gradu Požegi i Požeškoj kotlini*, Udruženje obrtnika, 2002.
- J. Kempf, *Požega*, 1910.
- P. Bucić, *Požeški Orfanotrofij i Gimnazija, izlaganje na Znanstvenom skupu u povodu 170 godišnjice osnutka.*
- T. Matić, *Isusovačke škole u Požegi.*
- P. Bucić, *Oton Kučera i srednjoškolska nastava, Zbornik radova sa znanstvenog skupa u povodu 130. obljetnice rođenja.*
- F. Potreblica, *Požeška županija za revolucije 1848.-1849.*, Sveučilište u Zagrebu, Centar za hrvatsku povijest, Zagreb, 1984.
- J. Adamček, *Požega i požeška županija u srednjem vijeku*, Slav. Požega, 1977.
- J. Buturac, *Crkveno-kulturna povijest Požege i okolice*, Zagreb, 1977.
- J. Kempf, *Moja požeška sjećanja*, Matica hrvatska – Ogranak Požega, Požega, 1996. str. 54-62.
- F. Potreblica, *Pregled historije požeške Gimnazije – razdoblje od 1699.do 1864. god.* GIGP, 1959., str. 9-15.
- Požeški zbornik II*, Požega, 1966., str. 13-28.
- T. Smičiklas, *Život i djelo Vjekoslava Babukića*, Zagreb, 1876., str. 3.
- F. Potreblica et. al. (ur.), *Zbornik znanstvenih, stručnih i književno-umjetničkih Radova bivših učenika i profesora požeške Gimnazije*, Gimnazija Požega, Naklada Slap, 2003.

The Significance of the Gymnasium in Požega During the Three Centuries of its Existence

Summary

During the three centuries of its existence, the significance, and therefore the reputation of Gymnasium in Požega arise from the need for its foundation and operation in the central part of continental Croatia, following the liberation from the Turkish Empire and during the 18th and 19th century.

That significance is evident in several types of impacts this institution had in the broad social context or at the local level, be they direct or indirect. Primarily, this refers to acclaimed professors, who were involved in the Gymnasium, as well as renowned students whose work marked the place and time of their operation. In a broad sense, the Gymnasium made a significant cultural and scientific impact through the efforts of its students and professors. Furthermore, it directly influenced the cultural and scientific climate of Požega, as well as the economy and agriculture or the way of life in general, by means of realizing its curriculum. Because of its prestige and the reputation of its professors, it had a strong social impact, primarily in Požega and the Požega County.

Keywords: acclaimed professors; renowned students; cultural impact; scientific impact; social impact, economic impact.

Pavle Bucić, dipl. inž.
Gimnazija Požega
Dr. Franje Tuđmana 4/A, 34000 Požega

Božo Milanović, prof.
Gimnazija Požega
Dr. Franje Tuđmana 4/A, 34000 Požega

Sanja Musil, prof.
Gimnazija Požega
Dr. Franje Tuđmana 4/A, 34000 Požega

Dragan Siluković, prof.
Gimnazija Požega
Dr. Franje Tuđmana 4/A, 34000 Požega